

6. Текстурална критика – појам и извори јеврејског текста Библије

Предмет: Увод у Стари Завет

доц. др Ненад Божовић

Београд, 09.11.2023.

Литература

- Д. Милин, *Увод у Свето Писмо Старог Завета*, Београд 1991, 29-31 и 48-49.
- *Критика*, у: *Лексикон библијске егзегезе*, 223.
- *Критика текста/ Текстурална критика*, у: *Лексикон библијске егзегезе*, 224-5.

Текстуална критика – појам

- Реч критика се користи у њеном изворном грчком значењу κρίνω – ‘просуђивати’, ‘процењивати’, ‘вредновати’
- Текстуална критика као први методски корак историјско-критичке методе
- Лексикон библијске егзегезе: „У савременим библијским студијама реч критика нема негативно значење. Она не имплицира критиковање, тј. критику различитих феномена у смислу њиховог оспоравања, него се односи на научну анализу текста и то у његовим различитим аспектима: текстолошка истраживања, литерарна истраживања или историјска истраживања. Дакле, њено право значење је научно истраживање, и важи као општеприхваћен појам који се користи у библијској егзезези“.

Текстуална критика – потреба и циљ

- Аутографи – оригинални рукописи изгубљени, писани на трошном материјалу који се временом хабао
- Текст је у смислу Откривења остао неповређен, али су се током времена десиле промене (грешке)
- Велика временска разлика између оригинала и првих сачуваних преписа постоји и у другим старим списима

Текстуална критика – потреба и циљ

- Мишљења отаца Цркве: аутографи су настали без грешака (богонадахнутост), али је преношење изазвало грешке
- Разлози грешака:
 - 1) погрешно прочитан текст при преписивању,
 - 2) погрешно написана реч приликом диктирања,
 - 3) промена писма (старојеврејско писмо се губи, а прихвата се арамејско „квadratно“ писмо).

Текстуална критика – потреба и циљ

- Библијски текст какав је до нас дошао преко сачуваних сведочанстава: а) рукописа, б) раних превода, в) отачких цитата и г) штампаних издања садрже велики број варијанти или текстуалних разлика (*variae lectiones*).
- Текстуалне разлике указују на текстуалне измене током историје
- Циљ текстуалне критике: покушај реконструкције текста који се највише приближава оригиналу и као помоћна наука за егзегезу

Историја текстуалне критике

- Код Јевреја: Испитивањем старих текстова бавили су се нарочито „соферим“ (књижевници) од времена Јездре (5. в. пре Хр.) до 100 године после Христа, талмудисти до 5. века и масорети до 10. века. Резултат тих испитивања је тзв. масоретски текст, у којем ипак има извесних варијаната.
- Код хришћана: текстуална критика (διορθωτικόν) први део методског поступка историјско-граматичке егзегезе светих отаца, присутан од самог почетка. Утврђује повезаност текста тако што утврђује одступања у редоследу речи и разлике у садржају речи.
- Остало: видети предавање 2. Увод у Свето Писмо као наука (појам, подела и развој)

Помоћне науке текстуалне критике

- Текстуални критицизам обухвата више дисциплина (палеографија, кодикологија, папирологија, филологија, стилистика, итд), како би се на основу што већег броја увида проценила текстуално-критичка вредност одређеног документа, односно варијанте
- Примена рачунарске технологије како би се са већим степеном сигурности одредио стил појединог аутора, генеалошки однос рукописа, први слој текста палимпсеста итд.

Критеријуми текстуалне критике

- Критеријум одређења релевантнијег текста: нпр. краћа варијанта је старија, тежа варијанта је старија, а једноставнија млађа итд.
- упитност критеријума
- границе текстуалне критике

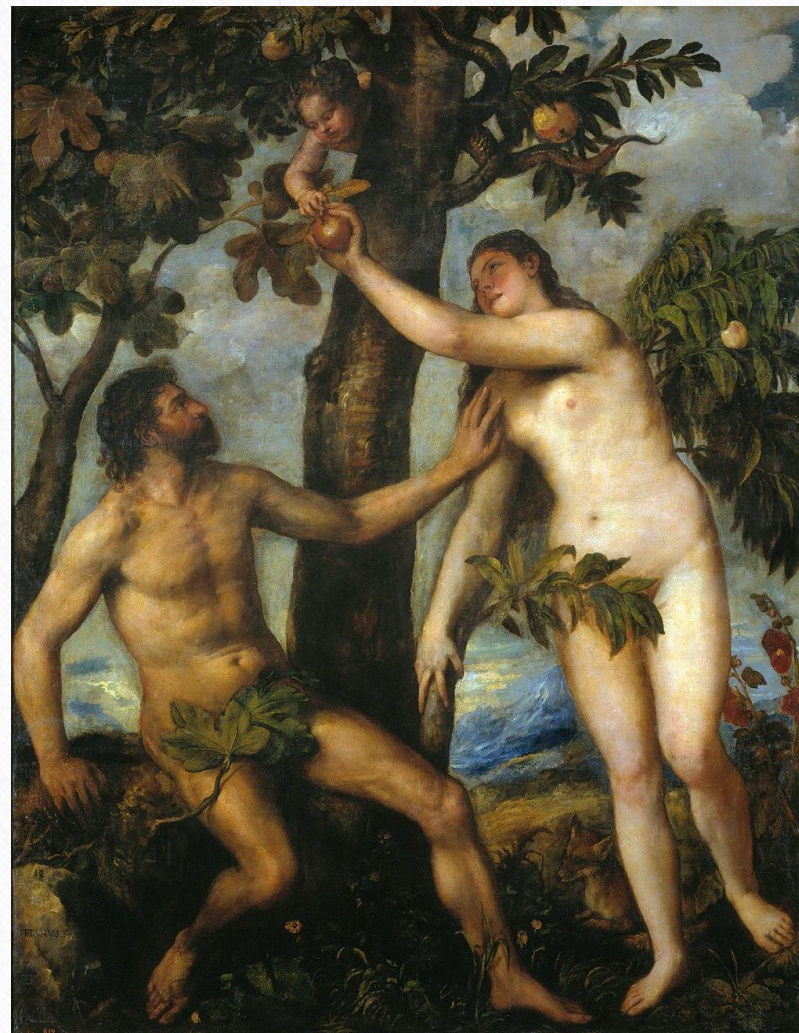
Примери примене текстуалне критике

У ренесансној уметности плод дрвета познања слика се као јабука, иако јеврејски текст то нигде не спецификује.

Та интерпретација је настала кроз игру речи у латинском језику (Вулгата): *mālum* (=јабука) и *mālus* (=дрво јабуке) und *malum* (=зло).

Према народној легенди, након угриза плода, Адаму је остала „јабука у грлу“ па се избочина код мушкарца на врату зове „Адамова јабучица“.

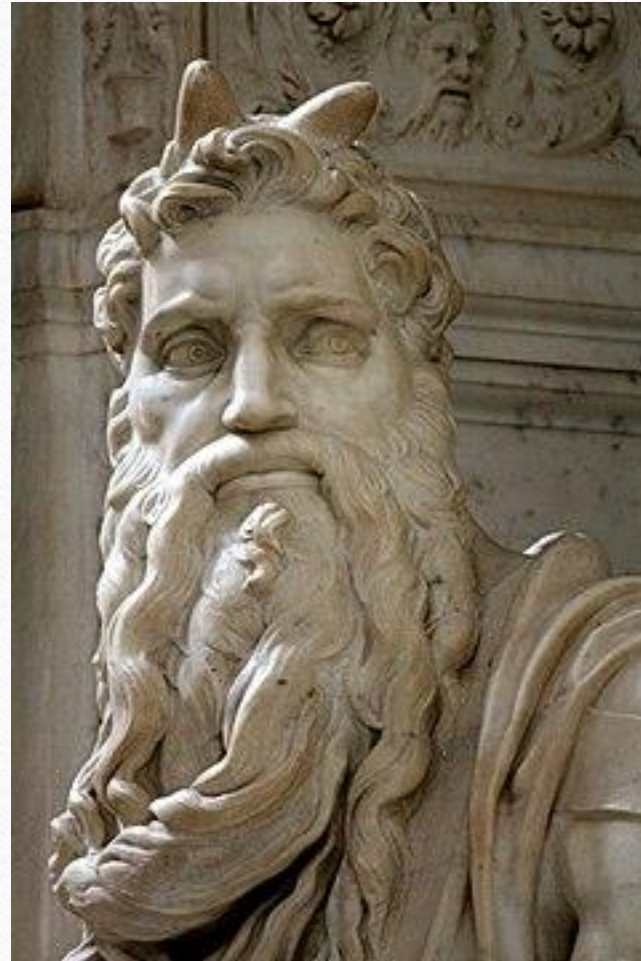
Десно: Тицијан, Грехопад, 1550.

Примери примене текстуалне критике

Иза 33, 29-35: „И кад Мојсије слажаше с горе Синајске, и држаше у руци двије плоче свједочанства слазећи с горе, не знађаше да му кожа на лицу поста свијетла докле говораше с њим. И видје Арон и сви синови Израиљеви Мојсија, а то му се свијетли кожа на лицу, и не смјеше приступити к њему. Тада виђаху синови Израиљеви лице Мојсијево, гдје се свијетли кожа на лицу његову (קָרַן עוֹר פְּנָיו), те Мојсије опет застираше покривалом лице своје докле не би опет ушао да говори с њим.“

Бл. Јероним покушава да преведе што верније са јеврејског קָרַן עוֹר פְּנָיו те наводи „*cornuta esset facies sua*“ где јеврејски корен קרן чита као *qeren* што значи рогови уместо *qaran* што значи „сијати, светлети“.

Примери примене текстуалне критике

Иза 12, 27: «И отидоше синови Израилеви
из Рамесе у Сохот, око шест стотина тисућа
пјешака, самијех људи осим дјеце».

Шест стотина хиљада или шест стотина
породица, родова?

אלפ - 'לר

алеф – глава, род, породица

елеф – хиљада

алуф – глава родова

Критичка издања текста

- Резултати текстуално-критичких истраживања се објављују у критичким издањима. Свеобухватно критичко издање би требало да садржи:
 - 1) основни текст
 - 2) критички апарат и
 - 3) коментар у којем су дати разлози за одабир варијаната

Критичка издања Масоретског текста

- *The Biblia Hebraica Stuttgartensia* (BHS), 1969-1977;
- *Biblia Hebraica Quinta* (BHQ), од 2004. објављено је 16 од 25 свезака
- Ел. издања: Logos Bible Software, Bibleworks.

Критичка издања Септуагинте

- *Septuaginta* (LXX), A.Rahlfs/ R.Hanhart (ppp), Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart 2006.

Критичка издања Новог Завета

- Nestle-Aland, *Novum Testamentum Graece*, ¹1898-²⁸2012;
- Електронско издање: *Novum Testamentum Graece Editio Critica Maior IV* (Catholic Letters), ²2013

Онлајн некритичка издања МТ и LXX

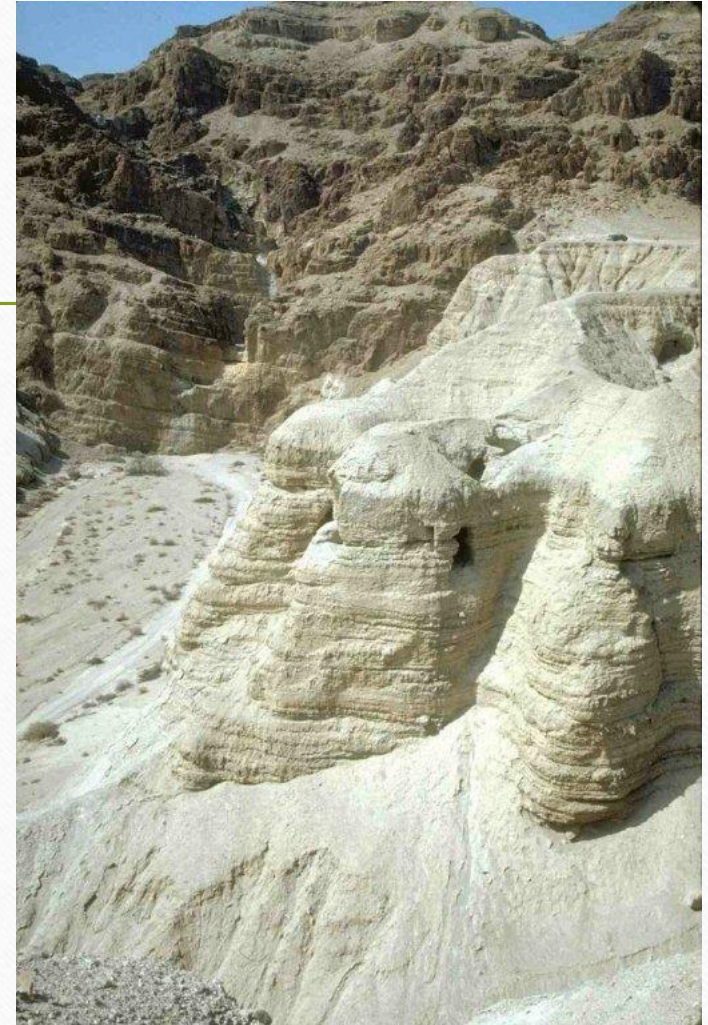
- <https://www.bibelwissenschaft.de/de/online-bibeln/ueber-die-online-bibeln/>
- <https://biblehub.com/>

Рукописи и штампана издања јеврејског текста - подела

- А) рукописи и фрагменти предмасоретске традиције
- Б) рукописи масоретске традиције
- В) штампана издања на основу масоретске традиције

А) рукописи и фрагменти предмасоретске традиције

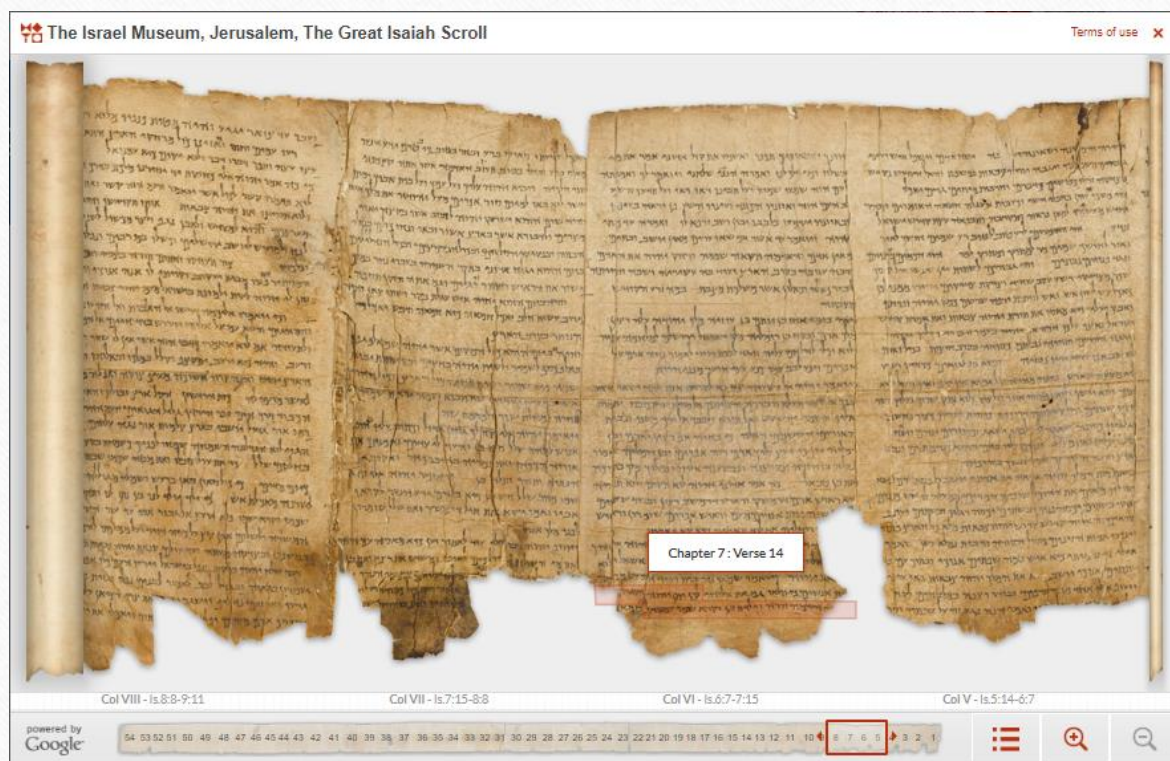
- Кумрански рукописи – насеље Хирбет Кумран, 11 пећина, 900 рукописа (од тога 200 библијских)
- Датирање: углавном 1. в. пХ – 1. в.
- Становници Кумрана - есени

А) рукописи и фрагменти предмасоретске традиције

- Библијски рукописи: комплетна Књига пророка Исаије, некомплетан Псалтир и Поновљени закони; фрагменти већине библијских текстова
- Небиблијски рукописи: Правилник заједнице, Храмовни свитак, Пешер Авакума итд.
- Значај: кумрански рукописи су пуних 1000 година старији од сачуваних рукописа масоретске традиције

A) рукописи и фрагменти предмасоретске традиције

- Књига пророка Исаије у Кумрану
- <http://dss.collections.imj.org.il/isaiah> (The Digital Dead Sea Scrolls – The Israel Museum Jerusalem)

А) рукописи и фрагменти предмасоретске традиције

- Фрагменти библијских текстова
- <https://www.deadseascrolls.org.il/home>
- 4Q7 – 4Qgen (слика)

THE LEON LEVY
Dead Sea Scrolls
DIGITAL LIBRARY

HOME
FEATURED SCROLLS
EXPLORE THE ARCHIVE
LEARN ABOUT THE SCROLLS
ABOUT THE PROJECT

Israel Antiquities Authority
Accessibility • Help | Русский • Deutsch • العربية • עברית

Plate 275/1, Frag 1
B-295662

.....
Taken October 2011
Photographer:
Shai Halevi
Image Type:
Infrared Image
Side:
Recto

.....
MANUSCRIPT :
4Q7 – 4Q Gen⁸

Б) рукописи масоретске традиције

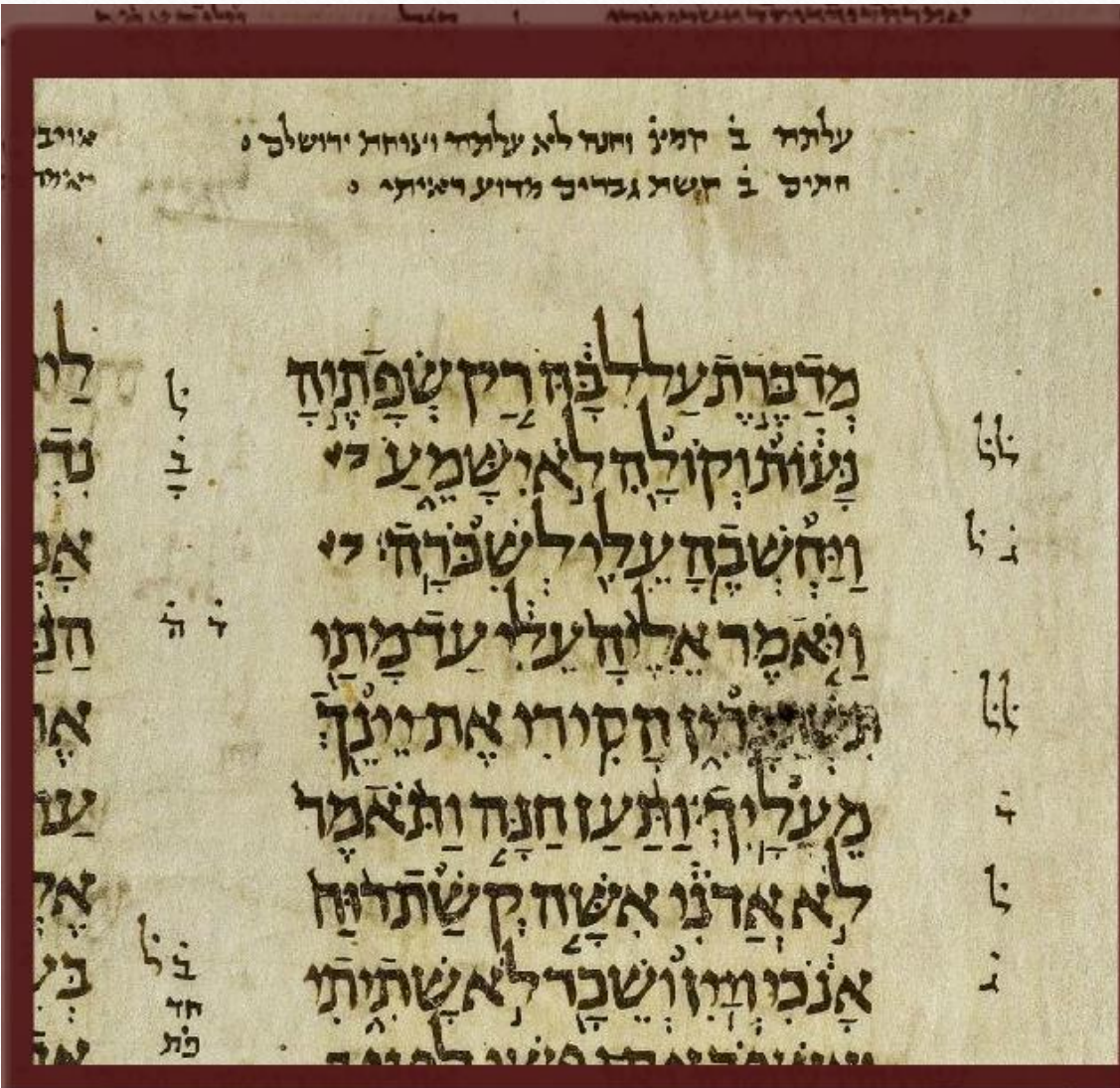
- „ограда Св. Писма“ – сачувано око 3600 кодекса масоретске традиције
- Чувају се у бројним европским музејима (Париз, Лондон, Парма, Петроград)

Б) рукописи масоретске традиције

- **Пророчки кодекс Каирске синагоге** – 895. пунктирао Моше бен Ашер
- Најстарији јеврејски кодекс који садржи све пророчке књиге
- „Бен-Ашер“ масоретска традиција: масорети који су живели у Тиверији (данас северни Израел)
- Близак Алепо кодексу

Б) рукописи масоретске традиције

- **Алепо кодекс** – кодекс сефардске синагоге у Алепу (10. в)
- Консонантски текст исписао Шеломо бен Буја, пунктирао Ахарон бен Моше бен Ашер
- Онлајн издање: <http://www.aleppocodex.org/>
- Близак по традицији Лењинградском кодексу; чува се у Јерусалиму

כתר ארם-צובה The Aleppo Codex

select book from list:

1 Samuel

select chapter from list:

From 1_13 to 2_11

slide the bar along the lines to zoom in and out
hold and drag mouse over to explore

reset zoom

zoom image

full screen

previous page

next page

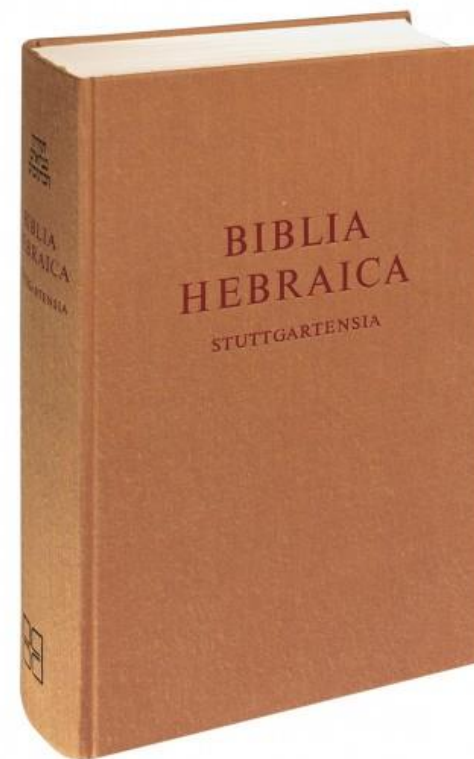
Б) рукописи масоретске традиције

- Лењинградски кодекс (WLC)- Написао га је 1008. године Шемуел бен Јакоб управљајући се према Ахарону бен Мошеу бен Ашеру.
- Део је збирке јеврејског трговца Абрахама Фирковича, караитског Јеврејина, који је збирку продао Народној библиотеци Царске русије пре 130 година
- подлога за издања *Biblia Hebraica Stuttgartensia* 1966/7 (BHS)

- Савремена критичка издања BHS, BHQ, HUB, HBCE

Online WLC:

<https://biblehub.com/wlc/genesis/1.htm>

В) штампана издања на основу масоретске традиције

- Штампана издања Библије - тридесетак година после Гутенберговог открића штампарије
- Најстарији штампани део Библије - Псалтир из Болоње 1477/78. г. са коментаром Давида Кимхија
- Прва комплетна Библија на јеврејском језику појавила се у Сонцину (Италија) 1488. г. у издању Абрахама бен Хајима. До краја 15. века појавило се око 40 издања делимичног или комплетног јеврејског текста Библије.

В) штампана издања на основу масоретске традиције

- Даниел Бомберг – хришћанин из Белгије који је штампао јеврејске књиге и текстове (штампао прву *Biblia Rabbinica*-у, Вавилонски и палестински Талмуд)
- Учитељ му је био фратар који је из јудаизма прешао у хришћанство па отуд интерес за јеврејске списе
- Жалбе на грешке у *Biblia Rabbinica* од стране јеврејске заједнице и поправка од стране Јакова бен Хаима: тако настаје тзв. „*textus receptus*“ одн. „друга рабинска Библија“: *Biblia Rabbinica Editio II Bombergiana* 1524/25. г. у Венецији која је имала најширу рецепцију (online: https://archive.org/details/The_Second_Rabbinic_Bible_Vol_4)

Biblia Rabbinica Bombergiana II

